

Article Type / Makale Türü
Araştırma Makalesi -
Research Article

Application Date / Başvuru Tarihi
02.22.2025 / 22.02.2025

Admission Date / Yayına Kabul Tarihi
06.25.2025 / 25.06.2025

THE IMPACT OF GOVERNANCE INDICATORS ON ECONOMIC GROWTH: THE CASE OF G7 AND MINT COUNTRIES

YÖNETİŞİM GÖSTERGELERİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: G7 VE MINT ÜLKELERİ ÖRNEĞİ *

Aykut TURAN¹, Ebru TOPCU²

ÖZ: Bu çalışma, 1996-2022 döneminde G7 ve MINT ülkelerinde yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemektedir. Sabit etkili Driscoll-Kraay tahmincisi kullanılarak yapılan analizler, her iki ülke grubunda da yönetişimin ekonomik büyümeye pozitif ve anlamlı bir katkı sağladığını ortaya koymuştur. G7 ülkelerinde yönetişim, istikrarlı kurumlar ve etkin piyasa mekanizmaları sayesinde ekonomik büyümeye önemli bir destek sağlamaktadır. Ancak, yönetişimin büyüme üzerindeki etkisi, gelişmiş altyapı ve yerleşik kurumsal yapılar nedeniyle daha sınırlı düzeyde kalmaktadır. Buna karşın, MINT ülkelerinde yönetişim reformları ekonomik büyümeye daha belirgin bir katkı sağlamaktadır. Bunun nedeni, MINT ülkelerinde daha düşük kurumsal kapasiteler ve yapısal sorunların giderilmesiyle yönetişim iyileştirmelerinin büyüme üzerinde daha yüksek marjinal getiriler sağlamasıdır. Sonuç olarak, G7 ve MINT ülkelerinde yönetişim ve ekonomik büyüme arasında pozitif ilişki teyit edilmiştir. Ancak, bu ilişkinin düzeyi ve dinamikleri ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Bu bulgular, her iki ülke grubunda da ekonomik büyümeyi desteklemek için yönetişim reformlarının önemini vurgulamakta, ancak MINT ülkelerinde daha kapsamlı reformlara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler : Yönetişim, Ekonomik Büyüme, G7 Ülkeleri, MINT Ülkeleri.

ABSTRACT: This study examines the impact of governance on economic growth in G7 and MINT countries during the period 1996–2022. The analysis, conducted using the fixed-effects Driscoll-Kraay estimator, reveals that governance makes a positive and significant contribution to economic growth in both groups of countries. In G7 countries, governance significantly supports economic growth through stable institutions and efficient market mechanisms. However, its effect on growth is relatively limited due to the presence of advanced infrastructure and well-established institutional frameworks. In contrast, governance reforms in MINT countries make a more noticeable contribution to economic growth. This is because addressing structural challenges and enhancing governance in MINT countries yields higher marginal returns to growth due to their lower institutional capacities. In conclusion, the positive relationship between governance and economic growth in G7 and MINT countries is confirmed. However, the level and dynamics of this relationship differ according to the economic development levels of the countries. These findings emphasize the importance of governance reforms in supporting economic growth in both groups of countries, while highlighting the need for more comprehensive reforms in MINT countries.

Keywords: Governance, Economic Growth, G7 Countries, MINT Countries

* Bu çalışma Aykut Turan'ın Doç. Dr. Ebru Topcu danışmanlığında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda tamamladığı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹ Bağımsız Araştırmacı, aykutturan38@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6269-8553>

² Doç. Dr. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret Bölümü, ebru.topcu@alanya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3572-7552>

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

Economic growth is typically measured by the increase in Gross Domestic Product (GDP). However, each factor influencing growth is shaped by distinct dynamics. Macroeconomic variables such as public expenditures, employment rates, capital formation, investments, and exchange rates exert heterogeneous effects on economic growth. It is important to consider that these variables may yield different outcomes in developed and developing countries. Moreover, beyond economic indicators, socio-political factors also play a crucial role in the growth process (Boldeanu & Constantinescu, 2015). Most studies on the determinants of economic growth focus primarily on traditional variables. Nonetheless, there is a growing body of research examining relatively new factors that may have either direct or indirect effects on growth. One such factor is governance. Governance has become a prominent concept over the past three decades, frequently employed to define and analyze global transformations. Emerging primarily within the social sciences, the concept has also attracted the attention of political and civil society actors. The notion of “new governance” generally refers to the transformations in the nature and role of the state that have taken place since the final quarter of the twentieth century. During this period, the state has become increasingly dependent on organizations within civil society, while simultaneously becoming more constrained by international linkages (Bevir, 2011). Good governance is crucial to promote economic development through channels such as improving the investment environment, effective resource utilization, increasing human and physical capital efficiency, and encouraging innovation and technology. However, countries’ development levels and institutions determine both the extent and character of the relationship between governance and economic development. In this context, this study’s general aim is to explore the impact of governance on economic development for both G7 (Canada, France, Germany, Italy, Japan, United Kingdom, and USA) and MINT (Mexico, Indonesia, Nigeria, and Turkey) countries based on time series data for the time interval of 1996 to 2022. While G7 countries are characterized by developed economies and strong institution structures, MINT countries are characterized by developing economies and weaker institution structures. Therefore, employing these two sets of countries as a sample provides a meaningful insight for comparison of the effect of governance on economic development. The study has two significant contributions to make to existing literature. First, through a comparative analysis of the nexus of governance and growth in G7 and MINT countries, it seeks to reveal how the effect of governance practices on economic growth differs across countries’ development stages. Second, it seeks to provide policy recommendations by considering the role of governance in stimulating economic growth with a broad scope. Using estimates obtained using one of the advanced econometric methods, namely the fixed effects Driscoll-Kraay estimator, this study also investigates how this nexus is consistent with or contrary to previous literature. Lastly, this study provides a general framework with regard to the effect of governance and other determinants of growth on economic growth in developed and developing countries.

Research Questions

The research problem of this study is to determine whether the impact of governance indicators on economic growth varies across country groups with different levels of development.

Literature Review

The literature presents a range of methodological approaches to investigating the relationship between governance and economic growth. Broadly, existing studies fall into two categories: those that focus on individual governance indicators and those that develop composite governance indices. This distinction highlights that the observed impact of governance on economic growth can vary depending on the measurement approach, allowing for a more nuanced understanding of how different dimensions of governance influence economic performance.

Methodology

Cross-sectional dependence in the series was initially examined using the Breusch-Pagan (1980) test. As dependence was detected, unit root tests were conducted using Pesaran’s (2007) second-generation CIPS test, which revealed that the series exhibit different levels of stationarity. Panel data structures often give rise to statistical complications, including heteroskedasticity, cross-sectional dependence, and autocorrelation. To address these challenges, the Driscoll and Kraay (1998) estimator was employed, as it provides robust standard errors that remain reliable under such conditions. As noted by Hoechle (2007), this method is also effective against broader temporal and spatial dependencies.

Results and Conclusions

The findings derived from the fixed-effects Driscoll-Kraay estimator indicate that governance exerts a positive and statistically significant influence on economic growth in both G7 and MINT countries. However, the strength of this effect differs across the two groups. In G7 countries, where governance systems are already well-established and operate at high standards, the incremental impact of further improvements in governance tends to be more limited. Conversely, in MINT countries, the effect is more pronounced, likely due to structural deficiencies that hinder the full institutionalization of governance. As a result, even modest improvements in governance can yield substantial benefits for economic growth in these settings. In both groups, policies aimed at enhancing governance are vital for fostering sustainable economic development. Policies grounded in institutional integrity, political stability, transparency, anti-corruption efforts, accountability, and sound regulatory practices are instrumental in fostering an environment conducive to economic activity. Strengthening governance structures that reduce corruption, uphold the rule of law, support freedom of expression, and promote the efficient and equitable use of public resources is essential. By prioritizing these elements, governments can establish a stable business climate that attracts investment, stimulates innovation, and accelerates entrepreneurship. Ultimately, the development of robust governance frameworks should be regarded as a cornerstone of long-term, sustainable economic growth.

1. GİRİŞ

Ekonomik büyüme, genellikle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) artışıyla ölçülmektedir. Ancak, büyümeyi etkileyen her bir unsur farklı dinamikler tarafından şekillenmektedir. Kamu harcamaları, istihdam oranı, sermaye oluşumu, yatırımlar, döviz kuru gibi makroekonomik değişkenler ekonomik büyüme üzerinde heterojen etkiler yaratmaktadır. Bu değişkenlerin gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde farklı sonuçlar doğurabileceği göz önünde bulundurulması gereken bir husustur. Öte yandan, ekonomik göstergelerin yanı sıra sosyo-politik faktörler de büyüme sürecinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Boldeanu ve Constantinescu, 2015). Ekonomik büyümeyi etkileyen faktörlere ilişkin çalışmalar genellikle klasik belirleyenler üzerine yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte, ekonomik büyüme üzerinde dolaylı ya da doğrudan etkisi olabilecek nispeten yeni faktörlere ilişkin çalışmaların sayısı giderek artmaktadır. Bu faktörlerden biri de yönetişimdir.

Yönetişim, özellikle son 30 yılda küresel dönüşümleri tanımlamak ve analiz etmek amacıyla sıkça başvurulan önemli bir kavram haline gelmiştir. Sosyal bilimlerde öne çıkan bu kavram, aynı zamanda siyasi ve sivil toplum aktörlerinin de ilgi odağı olmuştur. Yeni yönetişim genellikle, yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren devletin doğası ve rolünde meydana gelen değişimlere işaret etmektedir. Bu süreçte devlet, sivil toplumdaki organizasyonlara daha fazla bağımlı hale gelirken, uluslararası bağlantılar tarafından da daha fazla sınırlandırılmıştır (Bevir, 2011).

İyi yönetişim, yatırım ikliminin iyileştirilmesi, kaynakların etkin kullanımı, beşeri ve fiziksel sermayenin verimliliğinin artırılması, teknolojinin ve yenilikçiliğin teşvik edilmesi gibi kanallar aracılığıyla ekonomik büyümeyi destekleyen bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Ancak, yönetişim ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin düzeyi ve belirleyenleri, ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeylerine ve kurumsal yapılarına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, G7 (Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Birleşik Krallık ve ABD) ve MINT (Meksika, Endonezya, Nijerya ve Türkiye) ülkeleri özelinde yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 1996-2022 dönemine ait verilerle analiz etmektir. G7 ülkeleri, gelişmiş ekonomileri ve güçlü kurumsal altyapılarıyla; MINT ülkeleri ise gelişmekte olan ekonomileri ve daha zayıf kurumsal altyapıları ile karakterize edilmektedir. Bu nedenle, bu iki ülke grubu yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin kıyaslanması açısından anlamlı bir örneklem oluşturmaktadır.

Çalışmanın literatüre iki temel katkı sağlaması hedeflenmektedir. Birincisi, G7 ve MINT ülkelerinde yönetişim-büyüme ilişkisinin karşılaştırmalı bir analizi yapılarak yönetişim uygulamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre nasıl farklılaştığını ortaya koymaktır. İkincisi, yönetişimin ekonomik büyümeyi desteklemedeki rolünü daha geniş bir perspektifle ele alarak politika yapımcılar için yol gösterici öneriler sunmaktır. Çalışma, ileri ekonometrik yöntemlerden biri olan sabit etkili Driscoll-Kraay tahmincisinden elde edilen bulgularla, bu ilişkinin literatürdeki mevcut bilgilerle nasıl örtüştüğünü ve farklılıklar gösterdiğini de ele almaktadır. Sonuç

olarak, bu çalışma gelişmiş ve gelişmekte olan ülke örneklemelerinde yönetişimin ve büyümenin diğer belirleyenlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisine yönelik kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

2. TEORİK ÇERÇEVE

Yönetişimin, ekonomik büyümeyi çeşitli kanallar aracılığıyla etkilediği ampirik ve teorik literatürde kanıtlanmış bir bulgudur. Bu etkileme kanalları ile ilgili aşağıdaki değerlendirmeler yapılabilir:

- Yönetişim, özel sektör yatırım kararlarında önemli bir rol oynamaktadır. “Kurumsal kalite” (yolsuzlukla mücadele, bürokratik kalite, yatırım dostu yönetim profili, hukuk ve düzen), “politik istikrar” ve “kamusal hesap verebilirlik” gibi yönetişim unsurlarındaki iyileşme özel yatırım seviyelerini önemli ölçüde artırabilmektedir (Aysan, Nabli ve Veganzones-Varoudakis, 2007). İş ortamının iyileştirilmesi, bir ülkeye hem ulusal hem de uluslararası yatırımcıları çekme açısından kritik bir faktördür ve bu durumun ekonomik büyümeyi desteklemesi beklenmektedir. Yatırımcılar, siyasi istikrarsızlık, bürokratik engeller, yaygın yolsuzluk ve şeffaf olmayan kamu hizmetlerinin olduğu ekonomilerden uzak durma eğilimindedir. Buna karşılık, hizmet sunumunda sosyal olarak hesap verebilir olan ve vatandaşlarının ihtiyaçlarına duyarlılık gösteren hükümetler, demokratik bir ortam tesis ederek kapsayıcı büyümeyi ve beşeri gelişimi destekleme potansiyeline sahiptir (Emara ve Chiu, 2016).
- Kamu sektörünün verimliliğinin artırılmasında iyi yönetişim belirleyici bir unsurdur. İyi yönetişim, bir ülkenin kaynaklarının ve kamusal faaliyetlerinin, şeffaflık, hesap verebilirlik, adalet, katılımcılık ve toplumsal ihtiyaçlara duyarlılık ilkeleri doğrultusunda etkin bir şekilde yönetilmesini sağlar (Kefela, 2011). Bir başka deyişle, kamu kaynaklarının toplumsal refahı en üst düzeye çıkaracak biçimde tahsis edilmesini sağlayarak israfı, yolsuzluğu ve bürokratik aksaklıkları azaltır. Hükümetler, ekonomik çıktının artışı için çeşitli yollarla doğrudan etkileme kapasitesine sahiptir. Bu etki, beşeri sermaye gibi temel üretim girdilerinin niteliğinin artırılması veya yeni kurumsal yapılar aracılığıyla mevcut kaynakların daha verimli kullanılması yoluyla ortaya çıkabilir. Kamu kaynaklarının etkin kullanımı, verimlilik kayıplarını azaltmakta ve ekonomik çıktıları güçlendirmektedir. Buna karşılık, iyi yönetişim ilkelerinden yoksun kurumların bulunduğu ülkelerde, kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi destekleme kapasitesi sınırlı olabilir. Bazı durumlarda kamu harcamaları ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkilere yol açabilir (Dethier, 1999).
- Güçlü kurumsal yapılara, güvence altındaki mülkiyet haklarına ve istikrarlı politika ortamına sahip ülkeler, fiziksel ve beşeri sermayeye daha fazla yatırım yaparak bu kaynakları daha verimli şekilde kullanmaktadır. Böylece daha yüksek gelir seviyelerine ulaşmaktadır (Acemoglu, Johnson ve Robinson, 2001). Bununla birlikte, yönetişim beşeri sermayenin gelişimini doğrudan etkilemektedir. Beşeri sermaye ile büyüme arasındaki ilişki, yönetişim

düzeyinin düşük olduğu ülkelerde daha zayıf bir şekilde gözlemlenmektedir. Öte yandan, beşeri sermaye katsayısının, yüksek yönetim düzeyine sahip ülkelere kıyasla, orta düzeyde yönetişime sahip ülkelerde daha büyük olduğu dikkat çekmektedir. Bu bulgu, yönetişimde belirli bir eşik düzeyinin var olabileceğine ve bu eşik aşıldığında yönetişimin büyüme üzerindeki marjinal etkisinin azalabileceğine işaret etmektedir. Eğitilmiş iş gücünün ekonomik büyümeye anlamlı katkı sağlayabilmesi için iyi yönetim gibi kurumsal ön koşulların sağlanması gerekmektedir (Muhammad, Egbetokun ve Memon (2015).

- Sermaye birikimi ve üretkenlik düzeylerindeki ülkeler arası farklılıklar, çoğu zaman kurumsal yapıların zayıflığı ve kamu politikaları yoluyla yeterince desteklenmeyen sosyal yatırımların eksikliğiyle açıklanmaktadır. Sosyal yatırımlar; bireylerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye, yenilikçiliği teşvik etmeye ve teknoloji transferini sağlamaya yöneliktir. Aynı zamanda bu yatırımlar, firmaların sermaye birikimini artırarak daha yüksek üretkenliğe ulaşmalarına katkı sağlar (Hall ve Jones, 1999). Başarılı bir yönetim süreci, yatırım ve teknolojik gelişmeyi destekleyen bir ortam oluşturarak hem özel sektör yatırımlarını artırmakta hem de beşeri sermaye birikimini teşvik ederek ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır. Buna karşılık, zayıf yönetim yapısı, özel sektörün yatırım ve girişimcilik faaliyetlerini sınırlandırarak ekonomik durgunluğa yol açabilmektedir (Güzel ve Murat, 2019). Bu çerçevede, fikri mülkiyet hakları da ekonomik büyüme açısından önemli bir işlev üstlenmektedir. Fikri mülkiyet hakları, buluş sahiplerine yasal koruma sağlayarak yeniliklerin geliştirilmesini ve kamuoyuyla paylaşılmasını teşvik eden bir mekanizma sunmaktadır. Zira açıklanan bir buluş, çoğu zaman kolaylıkla taklit edilebilir. Fikri mülkiyet korumasının bulunmadığı durumlarda, mucitler veya şirketler, taklitçilerin pazara hızla girerek olası kazancı azaltmasından endişe duyarak yenilikçi yatırımlardan kaçınabilir. Bu tür risklerin önlenmesi için bilgi üretim sürecinin hukuki güvence altına alınması büyük önem taşımaktadır (Yaşar, 2024).

Yukarıda bahsi geçen kanallar dikkate alındığında, büyüme modelleri çerçevesinde çeşitli çıkarımlar yapmak mümkündür. Nitelikli kurumsal yapılar, teknolojiye erişimi kolaylaştırarak Solow (1956) modeline³ katkıda bulunabilir. Buna karşılık, siyasi şiddet, terörizm ve yaygın yolsuzluk gibi kötü yönetim uygulamaları, vatandaşların hem fiziksel hem de zihinsel sağlığını olumsuz etkileyerek üretkenliği düşürmektedir. Bu bağlamda iyi yönetim uygulamalarının söz konusu engelleri azaltarak işgücü verimliliğini artıracığı öngörülebilir. Diğer yandan, güçlü kurumsal yapılar yatırımcılar açısından elverişli bir ortam sunarak hem fiziksel yatırımları hem de beşeri sermaye yatırımlarını teşvik

³ Beşeri sermaye, Solow (1956)'ın orijinal büyüme modelinde üretim fonksiyonuna doğrudan dahil edilmemiştir. Ancak sonraki literatürde, beşeri sermayenin işgücü verimliliğini artırmak suretiyle ekonomik büyüme sürecine dolaylı katkı sağladığı yönünde yaklaşımlar bulunmaktadır (Mankiw, Romer ve Weil, 1992; Barro, 2001). Bu çerçevede, Mankiw, Romer ve Weil (1992)'in genişletilmiş Solow modeli, beşeri sermayeyi üretim fonksiyonuna bağımsız bir üretim faktörü olarak dahil etmiştir. Ayrıca, beşeri sermayenin büyüme üzerindeki etkisi ampirik bulgularla da desteklenmiştir. Bu doğrultuda, çalışmanın teorik çerçeve başlığı altında Solow modeline yapılan atıflar genişletilmiş yaklaşım çerçevesinde ele alınmakta; beşeri sermaye, işgücü niteliği ve verimliliği üzerinden incelenerek büyüme sürecindeki rolü değerlendirilmektedir.

etmektedir. Beşeri sermaye; bireyin öğrenme süreciyle edindiği bilgi, beceri ve yetenekleri kapsamakta ve bu da işçi başına üretimi artırmaktadır. Benzer şekilde, fiziksel sermayeye yönelik yatırımlar, işçi başına düşen sermaye miktarını artırarak üretim kapasitesini yükseltmektedir. Bu süreçlerin tamamı, sermaye birikimi aracılığıyla uzun vadeli ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır (Samarasinghe, 2018).

İçsel büyüme modelleri, beşeri sermaye, teknolojik ilerleme, yenilikçilik ve kamu harcamaları gibi unsurlar aracılığıyla ekonomik büyümeyi açıklamaktadır. Bu teoriler aynı zamanda, devletin ekonomik süreçlerdeki rolünün önemine dikkat çekmektedir. Gelişmiş ekonomiler, bu yaklaşıma göre, durgunluğa girmeden sürdürülebilir büyümeyi sağlayabilir. Devlet; sağlık ve eğitim gibi temel kamu hizmetlerini nitelikli biçimde sunarak, Ar-Ge faaliyetlerini ve teknoloji transferlerini teşvik ederek, ayrıca mülkiyet haklarını koruyup iletişim altyapısını güçlendirerek bu sürece katkı sunabilir. Bu unsurlar, açık ve rekabetçi bir ekonomik sistemin oluşmasına zemin hazırlar. Başka bir deyişle, içsel büyüme teorileri, sistem içindeki dinamiklerin büyümeyi destekleyici nitelikte olduğunu savunmaktadır (Sezer ve Abasız, 2016). Bu kapsamda yönetim, söz konusu dinamikler üzerindeki etkileri aracılığıyla ekonomik büyümede doğrudan bir rol üstlenmektedir.

Özetle, Solow ve içsel büyüme modelleri ekonomik büyümeyi çeşitli belirleyiciler üzerinden açıklamakta, ancak her model büyüme sürecine etki eden dinamikleri kendi varsayımsal çerçevesi doğrultusunda ele almaktadır. Öte yandan, son yıllarda gelişen literatür, ekonomik faaliyetlerin gerçekleştiği kurumsal ve sosyal çevrenin de büyüme üzerinde belirleyici bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Yönetişim kavramı, ekonomik büyümeyi destekleyen temel kurumsal yapıları harekete geçiren bir unsur olarak kabul edilmektedir. Bu yapılar arasında sözleşme güvenliği, mülkiyet haklarının korunması, hukukun üstünlüğü, hükümetin etkinliği ve sağlam makroekonomik düzenlemeler bulunmaktadır. Bu kurumlar, ekonomik büyümeyi iki temel yolla etkilemektedir. Birincisi, Solow modelinde olduğu gibi, beşeri ve fiziksel sermaye birikimi büyümenin temel kaynakları arasında yer alır. İyi yönetim, kurumsal yapının kalitesini artırarak bu iki sermaye türünün daha verimli kullanılmasını sağlar ve böylece büyümeyi destekler. İkinci olarak, içsel büyüme modellerinin vurguladığı biçimde, ekonomik çevre de büyümenin belirleyici unsurlarından biridir. Bu bağlamda iyi yönetim, sosyal altyapının sunduğu çevresel kaliteyi iyileştirerek finansal sistemin etkin çalışmasını kolaylaştırmakta ve hem yurtiçi hem de dış kaynaklı sermaye yatırımları teşvik ederek sürdürülebilir büyümeye katkı sunmaktadır (Azimi, 2022).

3. LİTERATÜR TARAMASI

İlgili literatür, yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelerken farklı yaklaşımlar benimsemiştir. Araştırmalar, yönetişimin farklı göstergeleriyle ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi değerlendiren çalışmaları bireysel yönetim göstergelerini inceleyen çalışmalar ve bileşik yönetim endeksi oluşturan çalışmalar olmak üzere iki ana grupta ele alınmanın mümkün olduğunu göstermektedir.

Bu iki tür yaklaşım, yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin hem bireysel hem de bileşik ölçümlerle nasıl çeşitlendiğini göstermekte, böylece yönetişimin farklı boyutlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ayrıntılı olarak incelemektedir.

3.1. Bireysel Yönetişim Göstergelerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisini İnceleyen Çalışmalar

23 MENA ülkesinde Mehanna, Yazbeck ve Saredidine (2010), ekonomik büyüme ile yönetişim göstergeleri arasındaki ilişkiyi GMM yöntemi ile 1996-2005 döneminde incelemiştir. Elde edilen bulgular, genel yönetişim göstergesinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca ifade özgürlüğü ve hesap verebilirliğin, yolsuzluğun kontrolünün ve hükümet etkinliğinin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğini ve bu göstergelerin ekonomik büyüme üzerinde en fazla etkiye sahip olan göstergeler olduğunu göstermiştir.

Gani (2011), gelişmekte olan ekonomiler için yönetişim-büyüme ilişkisini panel veri tahmin yöntemleri kullanarak incelemiştir. Elde edilen bulgular, siyasi istikrarın ve hükümet etkinliğinin büyüme üzerinde pozitif bir etkisinin olduğunu ortaya koyarken, ifade özgürlüğü ve hesap verebilirliğin, düzenleyici kalitenin ve yolsuzluğun kontrolünün ise ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkiye yol açtığını ortaya koymuştur.

Al Bassam (2013), farklı gelişmişlik düzeylerine sahip ülkelerde, ekonomik büyüme ve çeşitli yönetişim göstergeleri arasındaki ilişkiyi 2008 krizinin etkisini de dikkate alarak incelemiştir. Elde edilen bulgular, kriz dönemlerinde farklı kalkınma seviyelerine sahip ülkeler arasında yönetişim göstergeleri ile büyüme arasındaki ilişkilerin farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Çok yüksek gelişmişlik seviyesindeki ülkelerde, ifade özgürlüğü ve hesap verilebilirlik dışındaki tüm göstergelerle ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Finansal kriz başladıktan sonra, yönetişim göstergeleri ile GSYİH arasındaki ilişkiler, kriz öncesine kıyasla daha pozitif hale gelmiştir. Bununla birlikte, yalnızca ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik değişkeninin GSYİH ile ilişkisi anlamlı bulunmamış ve bu durum istisna teşkil etmiştir. Yüksek gelişmişlik seviyesindeki ülkelerde ise, GSYİH ile yolsuzlukla mücadele, hukukun üstünlüğü, hükümet etkinliği, politik istikrar ve düzenleyici kalite arasında anlamlı ve pozitif ilişki saptanmıştır. Kriz başlangıcından sonra, ilişkilerde kriz öncesine göre önemli bir değişiklik gözlemlenmemiştir. Tek istisna ise düzenleyici kalite ile ekonomik büyüme arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişkinin bulunmamasıdır. Orta düzeyde gelişmiş ülkelerde, ekonomik büyüme ile hükümet etkinliği, ifade özgürlüğü ve hesap verilebilirlik arasında anlamlı negatif bir ilişki tespit edilirken, siyasi istikrar ile ekonomik büyüme arasında ise anlamlı ve pozitif bir korelasyon saptanmıştır. Finansal kriz başlangıcından sonra yapılan analizlerde anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Düşük gelişmişlik seviyesindeki ülkelerde ise ekonomik büyüme ile yolsuzlukla mücadele arasında anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuş, GSYİH ile düzenleyici kalite

arasında ise anlamlı ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Finansal kriz başlangıcından sonra yapılan analizlerde, sadece ekonomik büyüme ile yolsuzlukla mücadele arasında negatif ilişki tespit edilmiştir.

Tarek ve Ahmed (2013), gelişmekte olan ekonomilerde yönetim göstergelerinin ekonomik performans üzerindeki etkilerini incelemiştir. Elde edilen bulgular, yolsuzluğun büyüme üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu, siyasi istikrarın, düzenleyici kalitenin ve ifade özgürlüğü ve hesap verebilirliğin ise büyümeyi olumlu yönde etkileyen istatistiksel olarak anlamlı göstergeler olduğunu ortaya koymuştur.

1998-2011 döneminde Han, Khan ve Zhuang (2015), yönetim sıralamaları ortalamasının üzerinde ve ortalamasının altında olan ülkelerde yönetişimin büyüme üzerindeki etkisini ele almıştır. Elde edilen bulgular, hükümet etkinliği, siyasi istikrar, yolsuzluk kontrolü ve düzenleyici kalitenin; ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik ile hukukun üstünlüğüne kıyasla ekonomik büyüme üzerinde daha güçlü ve olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca, hükümet etkinliği, düzenleyici kalite ve yolsuzluk kontrolünün yüksek olduğu gelişen Asya ekonomilerinin, bu göstergelerde düşük performans sergileyen ülkelere kıyasla yıllık olarak iki puana kadar daha hızlı büyüdükleri belirtilmiştir.

Bayar (2016), 2002-2013 dönemine ilişkin çalışmasında Avrupa ekonomilerinde yönetim ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiş; düzenleyici kalite dışındaki tüm yönetim göstergelerinin büyüme üzerinde olumlu etkiler yarattığını, özellikle büyümenin yolsuzluğun kontrolü ve hukukun üstünlüğü değişkenlerine yüksek düzeyde duyarlılık gösterdiğini ortaya koymuştur.

1968-2015 dönemini içeren verilerle Maune (2017), Zimbabwe’de sağlam kurumsal yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi çoklu doğrusal regresyon analizi ile incelemiştir. Elde edilen ampirik bulgular, yolsuzluk kontrolü ile ekonomik büyüme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu, siyasi istikrar ve şiddet/terörizm yokluğu ile ekonomik büyüme arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermiştir. Hükümet etkinliğinin, düzenleyici kalitenin, hukukun üstünlüğünün ve ifade özgürlüğü ve hesap verebilirliğin ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır.

Samarasinghe (2018), yönetim göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki bireysel etkisini havuzlanmış en küçük kareler, sabit etkiler ve rassal etkiler yöntemleri ile 2002-2014 dönemi için 145 ülkenin verileri ile incelemiştir. Yolsuzluk kontrolündeki bir birimlik artışın ekonomik büyümeye %6,9 oranında katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Ogbuabor vd. (2020), 13 Batı Afrika ülkesinde 2009-2016 dönemini içeren verilerle yönetim ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 2SLS ve GMM yöntemlerini kullanarak araştırmıştır. Elde edilen bulgular, genel olarak Batı Afrika’da kurumsal kalite ile büyüme arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Fawaz, Mnif ve Popiashvili (2021), 1996–2008 yılları arasında 11 gelişmekte olan ülkeyi gelir seviyelerine göre kategorize etmişlerdir. Sabit etki yöntemlerini kullanarak, yüksek gelirli ülkelere kıyasla ifade özgürlüğü ve hesap verebilirliğin düşük gelirli ülkelerde ekonomik ilerlemeyi engellediğini göstermişlerdir. Ayrıca, hukukun üstünlüğü ve yolsuzluk kontrolünün ekonomik kalkınma üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Aytekin (2022), 170 ülkede seçilmiş yönetim göstergeleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 2022-2020 dönemi için incelemiştir. Panel regresyon yönteminden elde edilen bulgular, siyasi istikrarın varlığının, şiddet/terörizmin olmamasının, hükümetin verimliliğinin sağlanmasının, yüksek düzenleyici kalitenin, hukukun üstünlüğünün ve yolsuzluğun kontrolünün ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ancak hesap verebilirliğin ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

ARDL tekniğini kullanan Shittu, Musibau ve Jimoh (2022), MENA bölgesinde toplu kurumsal kalitenin büyümeyle olumsuz etkilediğini tespit etmiştir.

Panel eşbütünleşme tekniğini kullanarak Singh (2022), altı yönetim göstergesi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Elde edilen bulgular, büyüme ve yönetimin birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, büyümenin iyi yönetimin geliştirilmesi için gerekli olduğunu, yönetimin ise Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika (BRICS) ülkelerinde büyümeyi teşvik ettiğini göstermektedir.

Kesar ve Jena (2022), ARDL modelini kullanarak 2002–2018 döneminde BRICS ülkelerinde siyasi istikrarın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemiştir. Elde edilen bulgular, siyasi istikrarın büyümeyi olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca, yolsuzluğun bazı dönemlerde ekonomik büyümeyi artırıcı bir etkisi olduğu, ancak bu etkinin zamanla azalarak U şeklinde bir ilişki oluşturduğu tespit edilmiştir.

Orji vd. (2022), yolsuzluk kontrolünün Nijerya’da ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini belirtmiştir. Çoklu regresyon modelleri kullanarak yolsuzluk kontrol oranının artırılmasının, diğer ekonomik faktörlerin sabit kalması koşuluyla, büyümeyi %0.54 oranında artırdığını bulmuşlardır.

Armutçu (2022), BRICS-T ülkelerinde 1996–2020 dönemini içeren verilerle politik istikrar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ikinci nesil AMG tahmincisi ile incelemiştir. Elde edilen bulgular, BRICS-T ülkelerinde politik istikrarın ekonomik büyüme üzerinde anlamlı ve negatif bir etkisinin olduğunu ortaya koymuştur.

Amorim ve Da Silva (2023) 1996-2014 dönemini içeren geniş bir ülke örnekleminde ekonomik büyüme ile yönetim kalitesinin çeşitli ölçütleri arasındaki dinamik ilişkiyi ele almıştır. Panel VAR yönteminden elde edilen bulgular, yönetim kalitesindeki şokların ekonomik büyüme üzerinde ortalama olarak olumlu ve anlamlı bir etki yarattığını ortaya koymuştur. Ayrıca söz konusu etkinin başlangıçtaki

şoktan sonra on yıldan fazla sürdüğü tespit edilmiştir. GSYİH'deki değişimin %33'e kadar olan kısmının yönetimdeki değişimlerle açıklanabileceği bulgusuna erişilmiştir.

Misi Lopes, Packham ve Walther (2023), altı Dünya Yönetişim Göstergesinin yükselen piyasa ekonomisi olan BRICS ülkeleri ile üç gelişmiş ekonomi olan Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Japonya'nın reel GSYİH büyümesi üzerindeki etkisini 1996-2018 dönemi için çeşitli panel regresyon yöntemleri ile incelemiştir. Elde edilen bulgular, düzenleyici kalitenin ve hukukun üstünlüğünün ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, düzenleyici kalitenin ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye, hukukun üstünlüğünün ise ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Aziz ve Sarwar (2023) Sudi Arabistan'da yönetim göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada ayrıca Vision 2030 öncesi ve sonrası dönemde yönetim önlemlerinin rolü ARDL ve dinamik ARDL simüle edilmiş ekonometrik yaklaşımlar kullanılarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, yönetim etkinliğinin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca, bulgular hesap verebilirlik, hukukun üstünlüğü ve yolsuzluk kontrolünün ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Vision 2030 sonrası elde edilen bulgular ise yönetişimin kurumsal boyutunun ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koyarken, siyasi istikrar ve yönetim etkinliğinin sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması için ele alınması gerektiğini göstermiştir.

1986-2019 döneminde Nijerya'da Makar vd. (2023) yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini Johansen eşbütünleşme ve vektör hata düzeltme testleri ile incelemiştir. Elde edilen bulgular, yolsuzluktaki artışların uzun dönemde ekonomik büyümeyi önemli ölçüde engellediğini ortaya koymuştur. Ancak kısa dönemde, yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin %5 anlamlılık düzeyinde önemsiz olduğu tespit edilmiştir.

2002-2020 döneminde Coşar ve Künü (2024), 38 OECD ülkesinde ekonomik büyüme ve 6 yönetim göstergesi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Driscoll-Kraay tahmincisinden elde edilen bulgular, yolsuzluğun kontrolü, hükümetin etkinliği, düzenleyici kalite ve hukukun üstünlüğü ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. İfade özgürlüğü ve hesap verebilirlik ile siyasi istikrar göstergelerinin ise ekonomik büyüme üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı bulgusuna erişilmiştir.

3.2. Bileşik Yönetişim Endeksi Oluşturan Çalışmalar

Cooray (2009), yönetim ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 1996-2003 döneminde 71 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için ele almıştır. Çalışmada yönetim kalitesi bileşik yönetim endeksi ile ölçülmüştür. Elde edilen bulgular, yönetimdeki iyileşmenin ekonomik büyümeyi artırdığı sonucunu ortaya koymuştur.

Fayissa ve Nsiah (2013), Afrika ekonomilerinde optimal olmayan ekonomik büyüme performansını açıklamada yönetişimin rolünü sabit ve rassal etkiler ile Arellano-Bond modelleri aracılığıyla incelemiştir. Elde edilen bulgular, iyi yönetişimin veya bunun eksikliğinin Afrika ülkelerindeki büyüme farklılıklarına yol açtığını ortaya koymuştur.

2009-2013 döneminde Emara ve Chiu (2016), 188 ülkeden oluşan bir panel veri seti ile yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemekte ancak çalışmanın ana odak noktasını 21 Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkesi oluşturmaktadır. Çalışmada, Dünya Yönetişim Göstergeleri kullanılarak temel bileşen analizi yöntemiyle bileşik yönetim endeksi oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular, bileşik yönetim endeksindeki bir birimlik artışın kişi başına GSYİH'yi yaklaşık %2 oranında artırdığını göstermiştir. Ayrıca, MENA bölgesindeki dokuz ülkede yönetim ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

Al Mamun, Sohag ve Hassan (2017) 50 petrol ihraç eden ülkede hatalardaki heterojenlik ve yatay kesit bağımsızlığı koşulunda yönetim kalitesinin ekonomik büyüme üzerindeki rolünü ele almıştır. Yönetişim kalitesinin, kısa ve uzun dönemde ekonomik büyümenin en tutarlı itici gücü olduğu tespit edilmiştir.

GMM yöntemini kullanarak Hadj, Hamdaoui ve Maktouf (2018), 1996-2012 döneminde 21 gelişmiş ve 29 gelişen ekonomide yönetim ve ekonomik büyüme ilişkisini ele almıştır. Elde edilen bulgular, yönetişimin ekonomik büyümeyi açıklamada çok anlamlı olmadığını ortaya koymuştur.

Beyene (2022), Afrika'da 22 ülkede yönetişimin büyüme üzerindeki etkisini, her bir yönetim boyutunun etkilerini ayrı ayrı inceleyerek ve ardından bir yönetim bileşik endeksi oluşturarak araştırmıştır. Bulgular, bileşik yönetim endeksinin büyümeyi olumlu etkilediğini, ancak yolsuzluk ve hükümetin etkinliği gibi ayrı yönetim boyutlarının olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymuştur.

Azimi (2022) 2002-2019 döneminde ABD, Çin, Japonya, Almanya, Hindistan, Birleşik Krallık, Fransa, Brezilya, İtalya ve Kanada gibi dünyanın en büyük 10 ekonomisinde yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki simetrik etkilerini araştırmıştır. Elde edilen ilk bulgular, yönetim göstergelerinin ve büyüme hipotezlerinin uzun vadeli simetrik bir ilişki ortaya koyduğunu göstermiştir. ARDL yönteminden elde edilen bulgular, yönetişimin ekonomik büyüme üzerinde hem kısa hem de uzun vadede pozitif bir etkisi olduğunu, ancak büyümenin yönetim göstergelerine karşı zayıf bir duyarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

Mahran (2023), yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 166 ülke örneğinde 2017 yılı verileriyle ele almıştır. Mekansal regresyon modellerinden elde edilen bulgular, yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, diğer tüm ekonomik kontrol değişkenleri sabit olduğunda, yönetimdeki %1'lik bir artış, ekonomik büyümeyi ortalama olarak %1 oranında artırmaktadır.

4. MODEL VE VERİ SETİ

Çalışmanın temel amacı, 1996-2022 döneminde G7 ve MINT ülkelerinde yönetim göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin araştırılmasıdır. Çalışmada, yönetim ve doğrudan yabancı yatırımlarla genişletilmiş Solow büyüme modeli kullanılmıştır. Dolayısıyla ekonomik büyüme (y), fiziki sermayenin (k), emeğin (l), doğrudan yabancı yatırımların (fdi) ve yönetişimin (gov)⁴, bir fonksiyonu olarak ele alınmıştır:

$$y = f(k, l, fdi, gov) \quad (1)$$

Denklem 1’de kurulan model Denklem 2’de panel veri formatında gösterilmektedir.

$$\ln y_{it} = \beta_1 k_{it} + \beta_2 \ln l_{it} + \beta_3 fdi_{it} + \beta_4 gov_{it} + v_i + u_{it} \quad (2)$$

Denklem 2’de i indisi ülkeleri ve t indisi ise zaman periyodunu (t=1996,..., 2022) temsil etmektedir. v ve u katsayıları ise sırasıyla ülkeye özgü etkilere ve modeldeki hata terimine karşılık gelmektedir. Ekonomik büyüme ve emek değişkenlerinin doğal logaritmaları kullanılmıştır. Tablo 1’de modelde yer alan değişkenlere dair tanımlayıcı bilgiler ile bu değişkenlerin temin edildiği ilgili veri tabanlarına ilişkin detaylara yer verilmektedir.

Tablo 1. Değişkenlere İlişkin Bilgiler

Değişkenler	Göstergeler	Veri Tabanı
Ekonomik Büyüme	GSYİH (Sabit Fiyatlarla-2015 Amerikan Doları)	Dünya Bankası (World Development Indicators)
Fiziki Sermaye Birikimi	Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu (GSYİH’nın yüzdesi)	
Emek	İşgücü (Toplam)	
Doğrudan Yabancı Yatırım	Doğrudan Yabancı Yatırımlar- Net Akışlar (GSYİH’nın yüzdesi)	
Yönetişim	Topcu, Denaux ve Crews (2023)’ü takiben, yazarlar tarafından 6 farklı yönetim göstergesinin ortalaması alınarak hesaplanmıştır.	Dünya Bankası (Worldwide Governance Indicators)

Tablo 2’de modelde kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler gösterilmektedir.

⁴ Bu çalışmada, altı yönetim göstergesi (İfade Özgürlüğü ve Hesap Verebilirlik; Siyasi İstikrar ve Şiddet/Terörizm Yokluğu; Hükümet Etkinliği; Düzenleyici Kalite, Hukukun Üstünlüğü, Yolsuzluğun Kontrolü) ortalamaları alınarak tek bir yönetim göstergesi olarak modele dahil edilmiştir.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler

	Değişkenler	lny	lnl	gov	k	dfi
G7 Ülkeleri	Ortalama	0.013	0.005	84.310	21.259	2.169
	Medyan	0.017	0.006	86.000	21.364	1.726
	Maksimum	0.083	0.029	95.000	29.282	12.731
	Minimum	-0.109	-0.030	66.000	15.711	-0.898
	Standart Sapma	0.026	0.008	7.414	0.111	2.301
MINT Ülkeleri	Değişkenler	lny	lnl	gov	k	dfi
	Ortalama	0.040	0.020	-0.025	0.363	1.878
	Medyan	0.048	0.022	0.000	0.308	1.929
	Maksimum	0.108	0.070	5.000	6.397	3.836
	Minimum	-0.090	-0.066	-4.000	-5.986	-0.254
	Standart Sapma	0.034	0.019	1.974	1.992	0.858

Tablo 2'ye göre, G7 ülkelerinde en düşük ortalama sahip değişken emek iken; en yüksek ortalama sahip değişken yönetim göstergesidir. Maksimum değeri en düşük olan değişken emek, en yüksek maksimum değere sahip olan değişken ise yönetim göstergesidir. En düşük ve yüksek minimum değere sahip olan değişken sırasıyla doğrudan yabancı yatırımlar ve yönetim göstergesidir. Standart sapması en yüksek olan değişken yönetim göstergesi iken standart sapması en düşük olan değişken emektir. MINT ülkelerinde ortalaması en yüksek ve en düşük değişkenler sırasıyla doğrudan yabancı yatırımlar ve yönetimiştir. Maksimum değeri en yüksek olan değişken sermaye birikimi iken; emek en düşük maksimum değere sahip değişkendir. Minimum değerler açısından ele alındığında, en düşük minimum değere sahip değişken sermaye birikimi iken; en yüksek minimum değere sahip değişken emektir. En düşük standart sapma değerine sahip değişken emek iken; en yüksek standart sapma değerine sahip değişken sermaye birikimidir.

5. METODOLOJİ VE BULGULAR

Bu başlık altında metodoloji ve elde edilen bulgular değerlendirilmektedir.

5.1. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Çalışmada serilerin birim kök içerip içermediğinin belirlenebilmesi için öncelikle yatay kesit bağımlılığı test edilmeli, bu doğrultuda birinci nesil mi yoksa ikinci nesil birim kök testlerinin mi uygulanacağına karar verilmelidir. Kurulan modelde zaman boyutu (T) yatay kesit boyutundan (N) büyüktür ($T > N$). Yatay kesit bağımlılığını belirlemede Breusch ve Pagan (1980) tarafından önerilen yöntem, günümüzde araştırmacılar tarafından yaygın olarak kullanılan bir teşhis aracıdır. Bu test, T'nin

N'ye göre büyük olduğu durumlarda uygulanmaktadır (Halunga, Orme ve Yamagata, 2017). Bu doğrultuda, yatay kesit bağımlılığını test etmek amacıyla Breusch ve Pagan (1980) LM testi uygulanmıştır. Bu testte, yatay kesit bağımlılığı yoktur boş hipotezi alternatif hipoteze karşı sınanmaktadır.

Tablo 3. Breusch-Pagan LM Testi Sonuçları

G7 Ülkeleri		MINT Ülkeleri	
Değişkenler	Test İstatistiği	Değişkenler	Test İstatistiği
lny	431.502***	lny	149.839***
lnl	372.227***	lnl	152.342***
gov	150.922***	gov	60.741***
k	124.810***	k	62.744***
dfi	59.303***	dfi	9.151
Not: *** %1 anlamlılık düzeyini temsil etmektedir.			

Tablo 3'e göre, G7 ülkelerinde, tüm seriler arasında yatay kesit bağımlılığı tespit edilmiştir. MINT ülkelerinde ise doğrudan yabancı yatırımlar dışındaki tüm serilerde yatay kesit bağımlılığı bulunmaktadır.

5.2. Birim Kök Testi

Literatürdeki ampirik kanıtlar, ekonomik değişkenlerin birlikte hareketlerinin oldukça yaygın olduğunu, bu durum yatay kesit bağımlılığını ve birlikte hareketleri göz ardı eden birinci nesil birim kök testlerinin geçersiz ve yanıltıcı sonuçlar vereceğini göstermektedir. Bu sorunun giderilmesi amacıyla, yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil birim kök testleri geliştirilmiştir (Aslan, Kula ve Kaplan, 2010). Dolayısıyla, seriler arasında yatay kesit bağımlılığı tespit edildiği için, bu durumu dikkate alan Pesaran (2007) CIPS birim kök testi tercih edilmiştir. Bu testte seriler durağan değildir (birim kök vardır) boş hipotezi alternatif hipoteze karşı sınanmaktadır. Tablo 4'de birim kök testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 4. Pesaran CIPS Birim Kök Testi Sonuçları

G7 Ülkeleri			MINT Ülkeleri		
Değişkenler	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Değişkenler	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
lny	-1.760	≥ 0.10	lny	-1.991	≥ 0.10
lnl	-1.849	≥ 0.10	lnl	-1.702	≥ 0.10
gov	-2.979	< 0.01	gov	-1.378	≥ 0.10
k	-2.273	< 0.10	k	-1.359	≥ 0.10
dfi	-3.378	< 0.01	dfi	-3.659	< 0.01
d (lny)	-4.103	< 0.01	d (lny)	-4.880	< 0.01
d (lnl)	-3.796	< 0.01	d (lnl)	-4.340	< 0.01
			d(gov)	-4.639	< 0.01
			d(k)	-3.663	< 0.01
Not: Tahminler sabit terim içermektedir. Gecikme uzunluğu Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir. d simgesi değişkenlerin birinci farkını temsil etmektedir.					

G7 ülkeleri için kurulan modele ilişkin birim kök testi sonuçlarına göre, ekonomik büyüme ve emek değişkenleri dışındaki tüm değişkenler düzeylerinde durağan iken, ekonomik büyüme ve emek değişkeni birinci farkı alındığında durağan hale gelmektedir. MINT ülkeleri için kurulan modele ilişkin birim kök testi sonuçlarına göre, doğrudan yabancı yatırım değişkeni düzeyinde durağan iken diğer tüm değişkenler birinci farkı alındığında durağan hale gelmektedir.

5.3. Panel Regresyon Analizi

Panel veri analizlerinde, farklı birimlerin ve zaman dilimlerinin ele alınması, değişen varyans, yatay kesit bağımlılığı ve otokorelasyon gibi istatistikî problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Driscoll ve Kraay (1998), değişen varyansa ve otokorelasyona karşı duyarlı standart hatalar üretebilen, mekansal ve zamansal bağımlılığın genel yapılarına karşı dayanıklılık gösteren parametrik olmayan bir kovaryans matris tahmincisi geliştirmiştir (Hoechle, 2007). Bu nedenle, çalışmada değişen varyans, yatay kesit bağımlılığı ve otokorelasyon gibi sorunlar karşısında tutarlı sonuçlar veren Driscoll-Kraay (1998) tahmincisi kullanılmıştır. Eğer zaman serisi veri sayısı büyük ve kesit birimlerinin sayısı küçükse sabit etkiler ve rassal etkiler tahmincileri ile tahmin edilen katsayı değerleri arasında önemli bir fark ortaya çıkmamaktadır (Gujarati ve Porter, 2018). Çalışmada ele alınan G7 ve MINT ülke grupları kendi içinde benzer özelliklere sahip olduğu için sabit etkili Driscoll-Kraay tahmincisi tercih edilmiştir. Tablo 5’de sabit etkili Driscoll-Kraay tahmincisi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5. Sabit Etkili Driscoll-Kraay Testi Sonuçları

Değişkenler	G7 Ülkeleri	MINT Ülkeleri
lnl	0.997***	1.225***
k	0.009***	0.001***
fdi	0.001**	0.003***
gov	0.003***	0.008***
Not: *** %1 anlamlılık düzeyini temsil etmektedir.		

Tablo 5'e göre, G-7 ülkelerinde emeğin, sermaye birikiminin, doğrudan yabancı yatırımların ve yönetişimin ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Emekteki %1'lik bir artış ekonomik büyümeyi %0.997 artırmaktadır. Sermaye birikimindeki 1 birimlik bir artış ise ekonomik büyümeyi %0.9 artırmaktadır. Bununla birlikte, doğrudan yabancı yatırımlardaki 1 birimlik artış ekonomik büyümeyi %0.1 artırmaktadır. Yönetişimdeki 1 birimlik artış ise ekonomik büyümeyi %0.3 artırmaktadır.

MINT ülkelerinde benzer şekilde emeğin, sermaye birikiminin, doğrudan yabancı yatırımların ve yönetişimin ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Emekteki %1'lik bir artış ekonomik büyümeyi %1.225 artırırken, sermaye birikimindeki 1 birimlik bir artış ekonomik büyümeyi %0.1 artırmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlardaki 1 birimlik bir artış ise ekonomik büyümeyi %0.3 artırırken, yönetişimdeki 1 birimlik bir artış ekonomik büyümeyi %0.8 artırmaktadır⁵.

Hem MINT hem G7 ülkelerinde yönetişim ve ekonomik büyüme arasında tespit edilen bu pozitif yönlü ilişki literatürdeki Bayar, 2016; Cooray, 2009, Emara ve Chiu, 2016; Al Mamun, Sohag ve Hassan, 2017; Azimi, 2022; Beyene, 2022 ve Mahran, 2023 çalışmalarının bulgularıyla paralellik göstermektedir.

6. SONUÇ VE TARTIŞMA

Son yıllarda, büyüme politikalarının temel amacı, etkili ve iyi yönetişim ihtiyacını ve ekonomik kalkınmayı sağlamak için reformlar uygulanmasıdır. 1980'lerin sonlarından itibaren çalışmalar yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki rolünü analiz etmeye ve daha derinlemesine incelemeye başlamıştır (Kanwal ve Siddique, 2022). Bu bağlamda, çalışmanın amacı G7 ve MINT ülkelerinde yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 1996-2022 dönemine ilişkin verilerle panel regresyon yöntemi ile incelemektir.

⁵ Modelde, bağımlı değişken logaritmik, emek dışındaki tüm bağımsız değişkenler doğrusal formdadır. Bu nedenle ampirik bulgular (emek katsayısı hariç) yorumlanırken, elde edilen katsayı 100 ile çarpılarak yorumlanmıştır.

Sabit etkili Driscoll-Kraay tahmincisi kullanılarak yapılan analizler, hem G7 hem de MINT ülkelerinde yönetişimin ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, söz konusu bu pozitif etkinin düzeyi G7 ve MINT ülkelerinde birbirinden farklıdır. G7 ülkelerinde yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki pozitif etkisi, MINT ülkelerine göre daha kısıtlıdır. Bu durum, yönetim sisteminin G7 ülkelerinde oturmuş bir yapıya ve daha yüksek standartlara sahip olmasıyla açıklanabilir. Dolayısıyla, bu ülkelerde yönetim göstergelerindeki marjinal iyileştirmeler ekonomik büyüme üzerinde daha sınırlı bir etki yaratmaktadır. MINT ülkelerinde ise yönetişimin büyüme üzerindeki etkisi daha yüksektir. Bu durum, MINT ülkelerinde yapısal nedenlerle yönetişimin henüz istenilen seviyeye ulaşamamasından kaynaklanabilir. Dolayısıyla yönetim süreçlerinin henüz tam anlamıyla oturmadığı bu ülkelerde, yönetimdeki her bir iyileştirmenin ekonomik büyümeyi daha fazla destekleyeceği sonucuna ulaşılabilir.

Hem G7 hem de MINT ülkelerinde iyi yönetime ve ekonomik büyümeye odaklı politikalar; kurumsal bütünlük, siyasi istikrar, şeffaflık, yolsuzlukla mücadele, hesap verebilirlik ve etkili düzenleyici çerçeveler aracılığıyla sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu ülkeler için yolsuzluğu azaltan, hukukun üstünlüğünü güçlendiren, ifade özgürlüğünü destekleyen ve kamu kaynaklarının etkin ve adil kullanımını sağlayan yönetim yapılarının teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu unsurlara öncelik vererek hükümetler yatırımları çeken, yenilikçiliği destekleyen ve ekonomik faaliyeti teşvik eden istikrarlı bir iş ortamı oluşturabilirler. Yaratılan bu istikrarlı iş ortamı yatırımcı güvenini artırabilir ve girişimciliği teşvik edebilir. Özetle, güçlü yönetim çerçevelerinin oluşturulması, sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasında temel bir unsur haline getirilmelidir.

Çalışmada G7 ve MINT ülkelerinde büyümeyi açıklamada sermaye, emek ve doğrudan yabancı yatırımlar da büyüme modeline dahil edilerek analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, sermaye, emek ve doğrudan yabancı yatırımların her iki ülke grubunda da büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir. Ancak bu değişkenlerin büyüme üzerindeki etki düzeyi iki ülke grubunda da farklıdır. MINT ülkelerinde doğrudan yabancı yatırımların büyüme üzerindeki etkisi G7 ülkelerine göre daha yüksektir. Bu durum, MINT ülkelerinin gelişmekte olan ekonomiler olarak yabancı yatırımlara daha bağımlı olduğunu ve bu yatırımların ekonomik büyümede daha belirgin bir rol oynadığını göstermektedir. Bir başka deyişle, MINT ülkelerinde doğrudan yabancı yatırımların teknoloji transferi, istihdam yaratma ve altyapı geliştirme gibi alanlarda önemli bir itici güç olduğu ve ekonomik büyümeyi desteklediği söylenebilir. G7 ülkelerinde ise büyümenin daha çok yerli sermaye ve gelişmiş ekonomik yapılar ile desteklendiği söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, yerli yatırımların ön planda olduğu G7 ülkeleri gibi gelişmiş ekonomilerde doğrudan yabancı yatırımların etkisi daha azdır. MINT ülkelerinde emek artışının etkisi G7 ülkelerine göre daha yüksektir. Bu durum, MINT ülkelerinin genç ve hızla büyüyen işgücüne sahip olmalarından ve büyüme süreçlerinin işgücüne daha fazla bağımlı olmasından kaynaklanabilir. G7 ülkelerinde ise sermaye birikimi büyüme üzerinde MINT ülkelerinden daha yüksek

bir etkiye sahiptir. G7 ülkeleri genellikle sermaye yoğun sektörlerle sahiptir ve büyüme süreçleri büyük ölçüde sermaye yatırımları ile desteklenmektedir. MINT ülkelerinde ise bu etki daha sınırlıdır. Bu durum, sermaye yatırımlarının görece düşük etkinliği ya da sermayenin daha az verimli kullanımı ile açıklanabilir.

Özetle, G7 ülkelerinde büyüme dinamikleri daha çok sermaye birikimine ve emeğe dayanmaktadır. Yönetişimin ve doğrudan yabancı yatırımların etkisi daha düşük düzeydedir. Bu nedenle, ekonomik büyümenin sağlanmasında G7 ülkelerinin daha çok sermayenin ve emeğin verimliliğini artıran politikalara odaklanmaları önerilebilir. MINT ülkelerinde ise büyüme, yönetimdeki iyileşmelere ve emek miktarındaki artışa daha fazla bağımlıdır. Bu ülkeler, yönetim kalitesini destekleyen ve emeğin verimliliğini iyileştiren politikalara öncelik vererek büyüme potansiyellerini artırabilir.

Gelecekte bu alanda çalışacak araştırmacılara farklı kalkınma düzeylerine sahip daha geniş bir ülke örnekleminde araştırma yapmaları önerilebilir. Ayrıca eşik analizi yöntemi ile söz konusu etkinin belirli eşik değerlerin altında ya da üstünde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenebilir.

YAZARLARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar, çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *American Economic Review*, 91(5), 1369–1401.
- Al Mamun, M., Sohag, K., & Hassan, M. K. (2017). Governance, resources and growth. *Economic Modelling*, 63, 238-261.
- Al Bassam, B. A. (2013). The relationship between governance and economic growth during times of crisis. *European Journal of Sustainable Development*, 2(2), 1-18.
- Amorim, G., & Da Silva, M. E. A. (2023). Governance and growth: A panel var approach. *Economics Bulletin, AccessEcon*, 43(4), 1896-1907.
- Armutçu, B. (2022). Brics-T ülkelerinde politik istikrar ve ekonomik büyüme ilişkisi üzerine bir araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(4), 1917-1932.
- Aslan, A., Kula, F., & Kaplan, M. (2010). New evidence on the persistence of profit in Turkey with first and second generation panel unit root tests. *METU Studies in Development*, 37, 25-40.
- Aysan, A. A., Nabli, M. K., & Veganzones-Varoudakis, M-A. (2007). Governance institutions and private investment: an application to the Middle East and North Africa. *The Developing Economies*, 45(3), 339-377.
- Aytekin, M. (2022). Analysis of the relationship between countries' governance levels and economic growths. *Anadolu University Journal of Faculty of Economics*, 4(1), 1-19.

- Azimi, M. N. (2022). Revisiting the governance-growth nexus: Evidence from the world's largest economies. *Cogent Economics & Finance*, 10(1), 2043589.
- Aziz, G., & Sarwar, S. (2023). Revisit the role of governance indicators to achieve sustainable economic growth of Saudi Arabia—pre and post implementation of 2030 Vision. *Structural Change and Economic Dynamics*, 66, 213-227.
- Barro, R. J. (2001). Human capital and growth. *American Economic Review*, 91(2), 12-17.
- Bayar, Y. (2016). Public governance and economic growth in the transitional economies of the European Union. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 12(48), 5-18.
- Boldeanu, F. T., & Constantinescu, L. (2015). The main determinants affecting economic growth. *Bulletin of the Transylvania University of Braşov*, 8(57), 329-338.
- Bevir, M. (2011). Governance as Theory, Practice, and Dilemma. In M. Bevir (Ed.). *The SAGE handbook of governance* (pp. 1-16). SAGE Publications.
- Beyene, A. B. (2022). Governance quality and economic growth in Sub-Saharan Africa: the dynamic panel model. *Journal of Economic and Administrative Sciences*, 40(2), 404-418.
- Breusch, T.S., & Pagan, A.R. (1980). The lagrange multiplier test and its application to model specifications in econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253.
- Cooray, A. (2009). Government expenditure, governance and economic growth. *Comparative Economic Studies*, 51(3), 401-418.
- Coşar, E., & Künü, S. (2024). Yönetişim ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: OECD ülkeleri üzerine bir uygulama. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 262-281.
- Dethier, J. J. (1999). *Governance and economic performance: A survey* (ZEF – Discussion Papers on Development Policy No. 5). Center for Development Research (ZEF), University of Bonn.
- Driscoll, J. C., & Kraay, A. C. (1998). Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. *Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549-560.
- Emara, N., & Chiu, I. (2016). The impact of governance environment on economic growth: The case of Middle Eastern and North African countries. *Journal of Economics Library*, 3(1), 24-37.
- Fawaz, F., Mnif, A., & Popiashvili, A. (2021). Impact of governance on economic growth in developing countries: a case of HIDC vs. LIDC. *Journal of Social and Economic Development*, 23, 44-58.
- Fayissa, B., & Nsiah, C. (2013). The impact of governance on economic growth in Africa. *The Journal of Developing Areas*, 47(1), 91-108.
- Gani, A. (2011). Governance and growth in developing countries. *Journal of Economic Issues*, 45(1), 19-40.
- Güzel, S., & Murat, D. (2019). Yönetişim ve ekonomik performans bağlamında OECD ülkelerinin konumları. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 14(1), 315-344.
- Hadj, F. S., Hamdaoui, M., & Maktouf, S. (2018). Governance and economic growth: The role of the exchange rate regime. *International Economics*, 156, 326-364.
- Hall, R. E., & Jones, C. I. (1999). Why do some countries produce so much more output per worker than others? *The Quarterly Journal of Economics*, 114(1), 83-116.
- Halunga, A., Orme, C., & Yamagata, T. (2017). A heteroskedasticity robust Breusch-Pagan test for contemporaneous correlation in dynamic panel data models. *Journal of Econometrics*, 209-230.
- Han, X., Khan, H. A., & Zhuang, J. (2015). Do Governance Indicators Explain Growth Performance? A Cross-Country Analysis. In Anil B. Deolalikar, Shikha Jha, and Pilipinas F. Quising (Ed). *Governance in developing Asia: public service delivery and empowerment* (pp.49-77), Cheltenham, UK, Edward Elgar Publishing.

- Hoechle, D. (2007). Robust standard errors for panel regressions with cross-sectional dependence. *The Stata Journal*, 7(3), 281–312.
- Gujarati, D. N., & Porter, D. C. (2018). *Temel ekonometri* (Ü. Şenese ve G. G. Şenese, Çev.). Literatür Yayıncılık.
- Kanwal, M., & Siddique, H. M. A. (2022). The relationship between governance and economic development in Asia. *Forman Journal of Economic Studies*, 18(02), 87-104.
- Kefela, G. T. (2011). Good governance enhances the efficiency and effectiveness of public spending: Sub-Saharan countries. *African Journal of Business Management*, 5(11), 3995–3999.
- Kesar, A., & Jena, P. K. (2022). Corruption and Economic Growth: Empirical Evidence from BRICS Nations. In *Studies in international economics and finance: Essays in honour of Prof. Bandi Kamaiah* (pp. 183-202). Singapore: Springer Singapore.
- Mahran, H. A. (2023). The impact of governance on economic growth: spatial econometric approach. *Review of Economics and Political Science*, 8(1), 37-53.
- Makar, T. A., Ngutsav, A., Ijirshar, V. U., & Ayaga, J. M. (2023). Impact of corruption on economic growth: An empirical evidence from Nigeria. *Journal of Public Administration, Finance & Law*, 28, 220-242.
- Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A contribution to the empirics of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 107(2), 407-437.
- Maune, A. (2017). The strong influence of sound corporate governance on economic Growth: evidence from Zimbabwe. *Problems and Perspectives in Management*, 15(2), 445-455.
- Mehanna, R. A., Yazbeck, Y., & Sarieddine, L. (2010). Governance and economic development in MENA countries: Does oil affect the presence of a virtuous circle? *Journal of Transnational Management*, 15(2), 117-150.
- Misi Lopes, L. E., Packham, N., & Walther, U. (2023). The effect of governance quality on future economic growth: an analysis and comparison of emerging market and developed economies. *SN Business & Economics*, 3(108), <https://doi.org/10.1007/s43546-023-00488-3>
- Muhammad, A., Egbertokun, A.A., & Memon, M.H. (2015). Human capital and economic growth: The role of governance. *The Pakistan Development Review*, 54, 529-549.
- Ogbuabor, J. E., Orji, A., Manasseh, C. O., & Anthony-Orji, O. I. (2020). Institutional quality and growth in West Africa: what happened after the great recession? *International Advances in Economic Research*, 26(4), 343-361.
- Orji, A., Ogbuabor, J. E., Dunu, O. U., Mba, P. N., & Anthony-Orji, O. I. (2022). Corruption and population increase in Nigeria: analysis of their impact on selected macroeconomic variables. *Journal of Xi'an Shiyong University, Natural Science Edition*, 18(2), 313-332.
- Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265-312.
- Samarasinghe, T. (2018). Impact of governance on economic growth (MPRA Paper No. 89834). <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/89834/> adresinden 01.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Sezer, S., & Abasız, T. (2016). Determinants of economic growth: An application with unbalanced panel analysis in OECD countries. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(16), 89-99.
- Shittu, W. O., Musibau, H. O., & Jimoh, S. O. (2022). The complementary roles of human capital and institutional quality on natural resource-FDI-economic growth Nexus in the MENA region. *Environment, Development and Sustainability*, 24(6), 7936-7957.
- Singh, B. P. (2022). Does governance matter? Evidence from BRICS. *Global Business Review*, 23(2), 408-425.

- Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65–94.
- Tarek, B. A., & Ahmed, Z. (2013). Governance and economic performance in developing countries: An empirical study. *Journal of Economics Studies and Research*, 2013(2013), <https://ibimapublishing.com/articles/JESR/2013/390231/390231.pdf>
- Topcu, M., Denaux, Z., & Crews, C. (2023). Good governance and the US tourism demand. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 4(1), 100095.
- Yaşar, B. (2024). Fikri mülkiyet hakları ve genel inovasyon teorisi çelişkisi: Bilginin doğası üzerinden bir değerlendirme. *Akademik Açı*, 4(1), 3- 33.
- World Bank (t.y.). World development indicators, <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/> adresinden 24.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- World Bank (2023). Worldwide governance indicators, www.govindicators.org adresinden 24.06.2024 tarihinde alınmıştır.